

3. MEĐUNARODNI USLOVI ISPORUKE ROBE - INCOTERMS 2010

Pojam Incoterms je skraćenica od naziva na engleskom jeziku International Commercial Terms i čini skup međunarodnih pravila za tumačenje uslova (pariteta) isporuke robe u međunarodnoj trgovini i to pre svega kod ugovora o prodaji. Zvaničan naziv pravila u Incoterms-u je: „Međunarodna pravila za tumačenje trgovinskih uslova”.

3.1. CILJEVI I SVRHA INCOTERMS-a

Svetska ekonomija omogućila je da kompanije imaju širi pristup tržištima svuda u svetu. Robe se prodaju u većem broju zemalja, u većim količinama i u većem asortimanu. Ali, kako se obim i kompleksnost međunarodnih robnih tokova povećavaju, veće su i mogućnosti za nesporazume i skupe sporove kada se prodajni ugovori ne naprave na odgovarajući način. Prodavci i kupci (ugovorne strane u međunarodnoj trgovini) često nisu svesne razlika koje postoje u trgovinskoj praksi pojedinih zemalja što može dovesti do nerazumevanja, sporova i sudskih postupaka, što opet uzrokuje gubitak vremena i novca. Izvoznici i uvoznici robe, kao i drugi učesnici u međunarodnoj robnoj razmeni, redovno nailaze na različite probleme i teškoće kao što su:

- ✓ neizvesnost u pogledu zemlje čije će se zakonodavstvo primenjivati na njihove ugovore,
- ✓ nedovoljna informisanost,
- ✓ nepoznavanje trgovinske i poslovne prakse,
- ✓ različita tumačenja određenih pojmova i dr.

Imajući u vidu navedene probleme Međunarodna trgovinska komora (MTK) je u Parizu 1936. godine izdala prvu verziju (zbirku) međunarodnih pravila za tumačenje trgovinskih termina, pod nazivom Incoterms. Incoterms daje jedinstveno tumačenje termina i eliminiše mogućnost različitih tumačenja u različitim zemljama, što dovodi do nesporazuma, sporova i parnica uz gubitak vremena i novca. Primenom Incoterms pravila u prodajnom ugovoru jasno se definišu odgovarajuće obaveze ugovornih strana i smanjuje rizik pravnih nesporazuma i komplikacija.

Osnovni cilj Incoterms-a je stvaranje standardnog, istovetnog tumačenja ugovornih trgovinskih termina i uslova isporuke robe, od strane svih učesnika u međunarodnoj trgovini. Svrha Incotermsa je da se obezbedi paket međunarodnih pravila za tumačenje najčešće korišćenih trgovačkih termina u međunarodnoj trgovini. Na taj način mogu se izbeći ili bar znatno smanjiti njihova različita tumačenja u pojedinim zemljama i regionima. Incoterms standardizuje ugovornu praksu i omogućava prodavcu i kupcu, u međunarodnoj trgovini da:

- ✓ koriste opšte (ključne) reči,
- ✓ da se saglase o značenju tih reči i
- ✓ da izbegnu nesporazume i različita tumačenja u njihovoj upotrebi.

3.2. RAZVOJ INCOTERMS PARITETA ISPORUKE

Kako je već rečeno, Međunarodna trgovinska komora prvi put je 1936. godine, objavila zbirku međunarodnih pravila za tumačenje trgovinskih termina (Incoterms 1936). Ubrzani razvoj savremene međunarodne trgovine i trgovačke prakse nužno je doveo do potrebe da se ova verzija iz 1936. godine, koja je sadržala 11 najčešće korišćenih pariteta (uslova) isporuke, vremenom usavršava i precizira. Sa ciljem da se pravila Incotermsa usklade sa međunarodnom trgovinskom praksom dolazilo je do tzv. revizija Incoterms-a, koje su vršene 1953, 1967, 1976, 1980, 1990. godine, a sada je na snazi revizija iz 2000. godine (od 1.1.2000. godine) koja sadrži 13 pariteta isporuke (Incoterms 2000).

Osnovni razlog povremene revizije Incoterms-a je potreba njegovog prilagođavanja savremenoj trgovinskoj praksi. Tako je u reviziji iz 1980. termin "franko prevoznik" (sada FCA) prvi put uveden radi rešavanja čestih slučajeva gde u pomorskoj trgovini, mesto prijema robe više nije bilo tradicionalno FOB-mesto (prelazak preko ograde broda), već mesto na tlu, pre utovara na brod, gde je roba smeštena u kontener za dalji prevoz morem ili drugim prevoznim sredstvom ili multimodalnim prevozom. Tehnološki razvoj doneo je mnoge promene i u polje savremene trgovine, pa je tako revizija Incoterms-a iz 1990, u odredbama koje se odnose na obaveze prodavca da obezbedi dokaz o isporuci, dozvoljavala da se pismena dokumentacija zameni elektronskom porukom (EDI-poruke). Naravno, pod uslovom da su se ugovorne strane dogovorile da komuniciraju elektronskim putem. Radi što jednostavnije praktične primene potrebno je stalno poboljšanje teksta i prezentacije Incotermsa.

Incoterms 2000 uzima u obzir novonastale slobodne carinske zone, veće korišćenje elektronskih komunikacija u poslovnim transakcijama, a takođe i izmene u tehnologiji i organizaciji transporta robe. Incoterms 2000 nudi jednostavnije i jasnije objašnjenje za 13 definicija, tako da su sve revidirane. Široka ekspertiza ICC Komisije o međunarodnoj komercijalnoj praksi, čije je članstvo iz svih delova sveta i svih trgovinskih sektora, obezbeđuje da Incoterms 2000 odgovara potrebama savremene međunarodne robne razmene. Definicije koje se koriste u Incotermsu 2000 jasno i precizno odražavaju trgovinsku praksu. Međutim u Incotermsu 2000 izvršene su značajne izmene u dva područja (u odnosu na Incoterms 1990): carinjenje i plaćanje carina prema FAS i DEQ paritetima i obaveze utovara i istovara prema FCA paritetima.

Aktivnosti MTK usmerene su na uspostavljanje boljih ekonomskih odnosa između svih zemalja, analizu i rešavanje specifičnih problema koji se javljaju u svetskoj trgovini, praćenje tokova međunarodne trgovine, usklađivanje međunarodne prakse i propisa i donešenje jedinstvenih, međunarodno prihvaćenih pravila koja poslovanje čini daleko lakšim i sigurnijim. Pravila Incoterms 2010 predstavljaju logičan sled praćenja trendova i praksi iz međunarodne trgovine i uzimaju u obzir sledeće njene aspekte:

- ✓ Širenje slobodnih carinskih zona
- ✓ Korišćenje elektronske komunikacije u poslovnim transakcijama
- ✓ Povećanu brigu za bezbednost u kretanju robe
- ✓ Promene u delatnostima transporta

Incoterms 2010 je ažuriran u smislu pravila koja se odnose na termin Isporučeno tako što se ukupan broj pravila smanjuje sa 13 na 11. To je postignuto na način da su dva nova pravila koja

se mogu koristiti nezavisno od dogovorenog načina transporta DAT-isporučeno na terminalu i DAP-isporučeno u mestu, zamenila pravila DAF, DES, DEQ i DDU iz Incoterms 2000.

Incoterms pravila tradicionalno se koriste u međunarodnim prodajnim ugovorima gde roba prelazi preko nacionalnih granica. Međutim, u različitim područjima u svetu, ekonomski savezi poput Evropske unije učinili su da formalnosti na granici između različitih zemalja postanu manje značajne. Zbog toga, podnaslov dela pravila Incoterms 2010 formalno priznaje da se ona mogu primenjivati i na međunarodne i na domaće prodajne ugovore. Kao rezultat toga, pravila Incoterms 2010 jasno na nekoliko mesta ukazuju da obaveza poštovanja uvozno izvoznih formalnosti postoji samo gde je to propisano. Postoje dva razloga za kretanje u ovom pravcu:

1. Trgovci obično koriste pravila Incoterms i za čisto domaće prodajne ugovore
2. Veća je spremnost u SAD da koriste pravila Incoterms u domaćoj trgovini naspram korišćenja jednoobraznog trgovačkog kodeksa za otpremu i uslove isporuke.

Prethodne verzije Incoterms pravila definisala su dokumenta koja mogu da budu zamenjena EDI porukama. Prema Incoterms 2010 elektronska sredstva komunikacije imaju isti efekat kao i pisana sve dok su ugovorne strane u tome saglasne ili tamo gde je to uobičajeno. Ova formulacija omogućava i evoluciju novih elektronskih procedura tokom celokupnog veka trajanja Incoterms 2010.

3.3. PODRUČJE PRIMENE INCOTERMS PARITETA ISPORUKE

Primena Incoterms-a, ograničena je na pitanja koja se odnose na prava i obaveze prodavca i kupca u pogledu uslova isporuke kupljene (prodate) robe. Uslovi isporuke ključni su elementi prodajnih ugovora, jer ukazuju ugovornim stranama (prodavcu i kupcu) šta treba da čine u pogledu obaveza:

- ✓ isporuke i predaje robe (mesta i načina predaje robe između prodavca i kupca),
- ✓ organizacije i realizacije logističkih procesa (transporta, pretovara i skladištenja robe u tokovima isporuke robe od prodavca do kupca),
- ✓ pripreme i obezbeđenje potrebne dokumentacije,
- ✓ izvoznog i uvoznog carinjenja robe,
- ✓ osiguranja robe,
- ✓ podele troškova i rizika između ugovornih strana.

Treba naglasiti da je Incoterms samo skup pravila za tumačenje uslova isporuke robe, a ne i drugih uslova u prodajnom ugovoru.

Termini iz Incoterms-a su sastavni deo prodajnog ugovora, a ne nekih drugih ugovora kao što su ugovori o prevozu, pretovaru, skladištenju i sl. Vrlo često se javljaju dva pogrešna tumačenja Incotermsa. Prvo, termini Incoterms-a se često pogrešno tumače i koriste u ugovoru o prevozu robe, iako se pravila iz Incoterms-a ne odnose na ovu vrstu ugovora. Drugo, termini se nekada pogrešno koriste za sve obaveze koje ugovorne strane (prodavac i kupac) žele da uključe u prodajni ugovor.

Pored ugovora o prodaji u kome se koriste Incoterms termini, uvoznik i izvoznik moraju zaključiti i niz drugih ugovora koji regulišu njihove obaveze u pogledu transporta, osiguranja, finansiranja itd. Za ove poslednje ugovore ne mogu se koristiti uslovi definisani Incoterms-om.

Međutim, Incoterms pariteti koji se definišu kroz ugovor o prodaji imaju značajne implikacije na sve ostale ugovore. Tako na primer: prodavac koji je u ugovoru dogovorio CFR ili CIF termin, neophodno je da za transport robe koristi pomorski saobraćaj i kupcu predoči konosman ili drugi pomorski dokument. Znači, izborom pariteta isporuke određen je i vid transporta (u ovom slučaju pariteti CFR i CIF upućuju na pomorski transport).

Isto tako kada se izabere određeni paritet isporuke i navede u ugovoru o prodaji (npr. DAF Šid), on sadrži i nazive mesta gde prelaze obaveze sa prodavca na kupca, a samim tim definiše i transportni pravac i put robe.

Dalje, Incoterms rešava slučajevne proistekle iz niza obaveza, kao npr. obaveza prodavca da robu stavi na raspolaganje kupcu ili je preda prevozniku radi prevoza ili je isporuči na odredište, kao i obaveza podele rizika između ugovornih strana u ovim slučajevima. Incoterms se bavi i obavezama carinjenja robe za izvoz i uvoz, pakovanjem robe, obavezom kupca da preuzme isporuku, kao i obavezom obezbeđenja dokaza o uredno ispunjenim odgovarajućim obavezama. Incoterms se ne bavi sledećim elementima prodajnog ugovora:

- ✓ ne prenosi vlasnička prava na robu,
- ✓ ne oslobađa obaveza i izuzeća od odgovornosti u slučaju nepredviđenih događaja,
- ✓ ne ublažava posledice kršenja drugih elemenata prodajnog ugovora,
- ✓ ne rešava obaveze prodavca i kupca, osim onih vezanih za isporuku i predaju robe, kao na primer kada kupac krši svoje obaveze da prihvati robu ili imenuje prevoznika prema klauzulama grupe F.

Generalno rečeno, Incoterms se ne bavi posledicama raskida prodajnog ugovora ili drugih sporova koji se ne odnose na isporuku robe. Ta se pitanja moraju rešavati drugim odredbama ugovora o prodaji i važećim zakonom.

Pravila Incoterms-a se ne mogu primenjivati u ugovorima o prodaji koji za predmet imaju nematerijalna dobra (npr. intelektualna svojina ili usluge).

Incoterms se prvenstveno koristio u slučajevima kada se roba prodaje za isporuku preko državnih granica i odatle naziv međunarodni trgovinski termini. Međutim, u praksi se Incoterms neki put uključuje i u ugovore o prodaji roba na domaćem tržištu. U tim slučajevima postaju suvišne odredbe koji se odnose na obavezu uvoznog ili izvoznog carinjenja, kao i druge poslove vezane isključivo za međunarodnu robnu razmenu.

Prilikom primene Incoterms-a može se pojaviti niz problema koji su posledica:

- ✓ nedosledne trgovačke prakse,
- ✓ nedovoljno preciznih termina iz Incoterms-a,
- ✓ različitih i nedovoljno jasnih varijacija ključnih reči (npr. FCA, FOB ili CIF koje svaka označava jedan broj prava i obaveza),
- ✓ pogrešnog izbora termina i dr.

3.4. STRUKTURA INCOTERMS - a 2010

11 pravila iz Incoterms - a 2010 klasifikovana su u 2 različite grupe (slika 21):

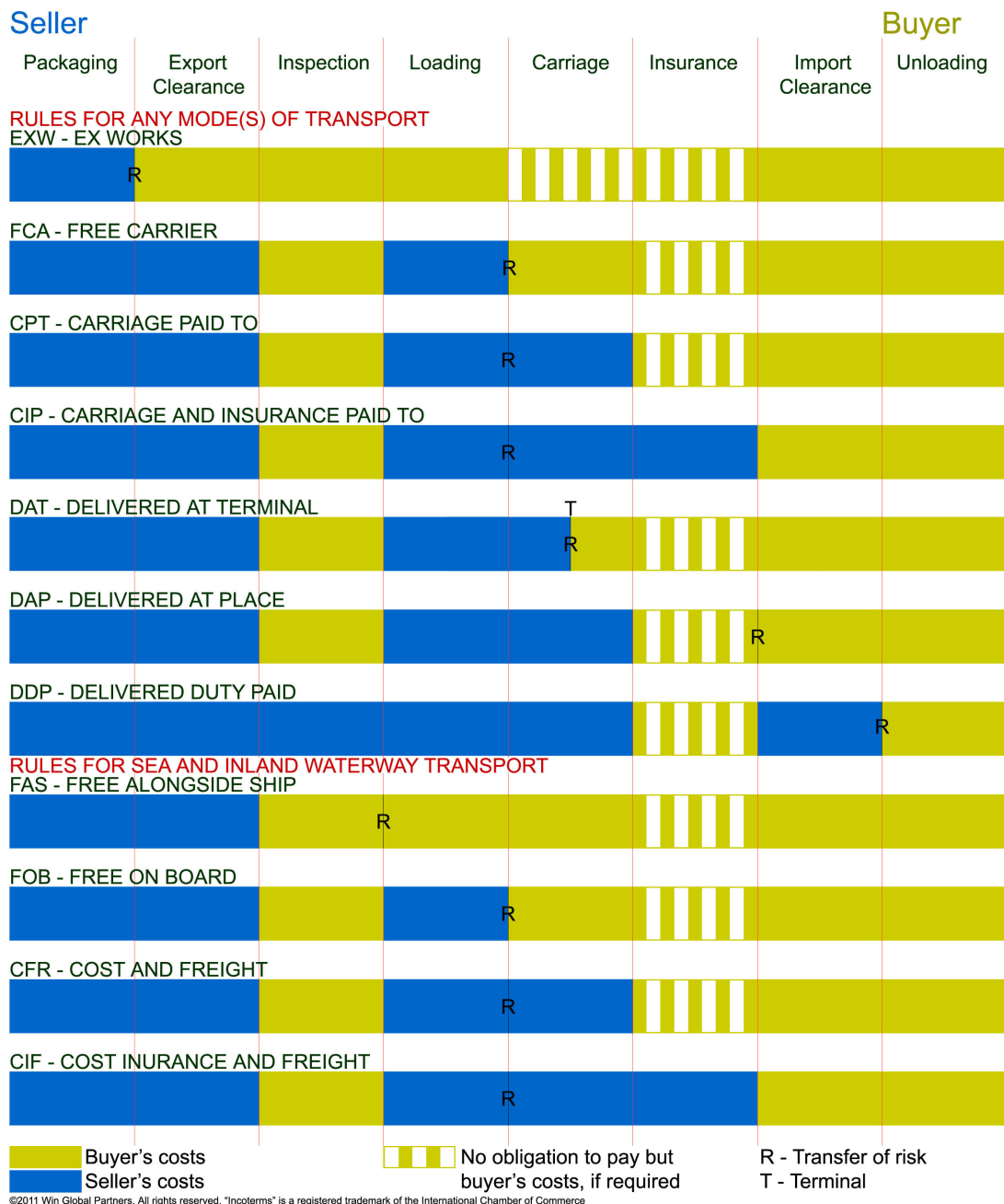
1. Pravila za svaki vid transporta:

- EXW-franko fabrika;
- FCA-franko prevoznik;
- CPT-vozarina plaćena do;
- CIP-vozarina i osiguranje plaćeni do;
- DAT-iskoručeno na terminalu;
- DAP-iskoručeno u mestu;
- DDP-iskoručeno sa plaćenim dažbinama.

2. Pravila za pomorski i transport unutrašnjim plovnim putevima:

- FAS-franko uz bok broda;
- FOB-franko brod;
- CFR-troškovi i vozarina;
- CIF-troškovi, osiguranje i vozarina.

INCOTERMS® 2010

Slika 21. Grupe pariteta isporuke prema INCOTERMS 2010 i tačke prelaska odgovornosti

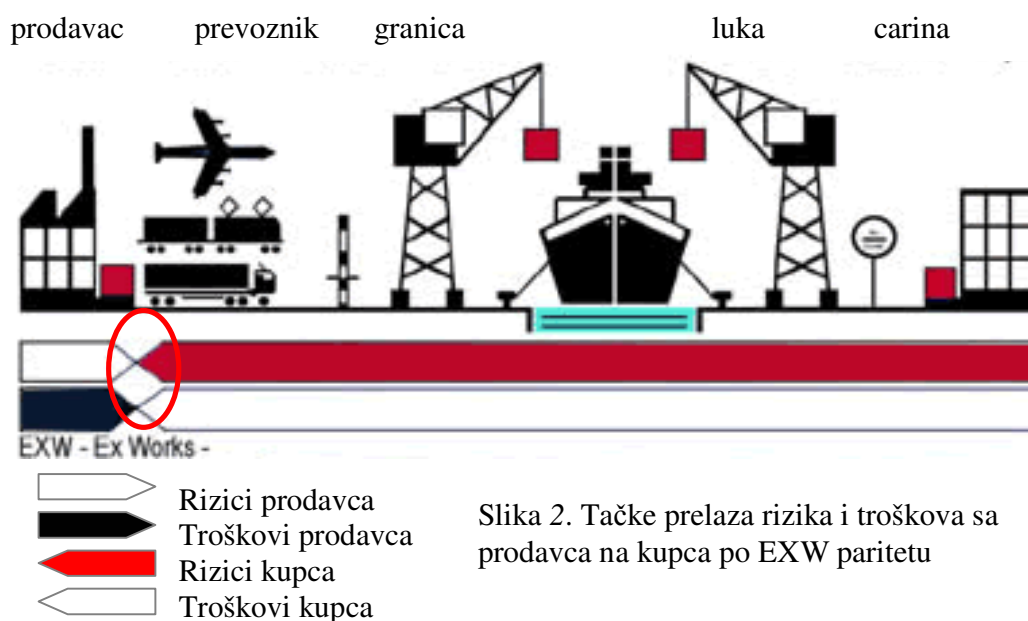
Prva grupa uključuje sedam pravila koja se mogu koristiti nezavisno od odabranog vida transporta i nezavisno od toga da li se koristi jedan ili više vidova transporta. Ova pravila se mogu koristiti čak i kada uopšte nema pomorskog transporta. Važno je napomenuti da se ova pravila mogu koristiti u slučajevima kada se brod koristi za jedan deo prevoza,

U drugoj grupi pravila i tačka otpreme i mesto do koga se roba prevozi kupcu je luka i otuda i naziv ove grupe. Prema tri poslednja pravila iz ove grupe svako pominjanje brodske ograde kao tačke isporuke je izostavljeno u zamenu za bolje rešenje - roba je isporučena kada je ukracana na brod. Ovim se preciznije odražava savremena trgovačka realnost i izbegava zastarela slika rizika koji prelazi sa jedne na drugu stranu preko zamišljene linije.

EXW Ex Works

FRANKO FABRIKA (... ugovoreno mesto) - za sve vidove transporta

“Franko fabrika” znači da prodavac izvršava svoju obavezu kada robu stavi na raspolaganje kupcu u svojim prostorijama ili drugom imenovanom mestu izvezno neocarinjenu i neutovarenu na bilo koje prevozno sredstvo. (Slika 2.2)

Slika 2. Tačke prelaza rizika i troškova sa prodavca na kupca po EXW paritetu

Slika 22. Tačke prelaza rizika i troškova sa prodavca na kupca po EXW paritetu

Po ovom paritetu kompletnu isporuku organizuje kupac, rizik i troškovi prelazi sa prodavca na kupca kada je roba na raspolaganju kupcu.

Prema paritetu EXW troškovi, rizici i dokumenta koja se odnose na robu, sa prodavca se prenose na kupca, kada prodavac robu preda na raspolaganje kupcu u svojim prostorijama (npr. Skladište fabrike). Ukoliko se obe strane dogovore (i to obavezno naglase u ugovoru), prodavac može pomoći kupcu (na kupčev rizik i trošak) oko utovara robe na prevozno sredstvo ili mu pomogne oko pribavljanja potrebne dokumentacije. Ovaj termin predstavlja minimalne obaveze za

prodavca pa kupac treba da snosi sse troškove i rizike koji su povezani sa preuzimanjem robe iz prostorija prodavca.

Najvažnije obaveze prema EXW paritetu za :

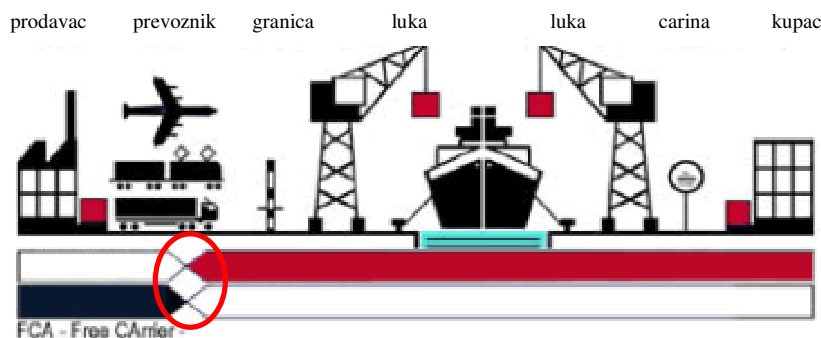
- *Prodavca:* da isporuči robu u odgovarajućoj ambalaži i da je stavi na raspolaganje kupcu u svom objektu;
- *Kupca:* da plati cenu u skladu sa ugovorom o prodaji, da preuzme robu od prodavca iz njegovog objekta, da učini sve kako bi se roba otpremila, na svoj trošak i rizik, do njenog konačnog odredišta.

Kritične tačke kod EXW pariteta:

- prevoz organizuje kupac;
- rizik prelazi sa prodavca na kupca kada je roba na raspolaganju kupcu;
- troškovi prelaze sa prodavca na kupca kad je roba na raspolaganju kupcu.

FCA - Free Carrier

FRANKO PREVOZNIK (...ugovoreno mesto) - za sve vidove transporta

Slika 23. Tačke prelaza rizika i troškova sa prodavca na kupca po FCA paritetu

“Franko prevoznik” znači da prodavac isporučuje robu na mestu koje je imenovao kupac, (Slika 23). Isporučka se smatra izvršenom kada je roba utovarena na prevozno sredstvo kupca (ako su kao mesto predaje robe naznačene prostorije prodavca). I u drugom slučaju, isporuka se smatra izvršenom kada je roba stavljena na raspolaganje kupcu neistovarena sa prevoznog sredstva prodavca (ako se roba ne predaje u prostorijama prodavca).

Potrebno je naglasiti da izabrano mesto isporuke ima uticaj na obaveze utovara i istovara robe na tom mestu. Ako se isporuka obavlja u objektu prodavca, prodavac ja odgovoran za utovar. Ako se isporuka obavlja na bilo kojem drugom mestu, prodavac nije odgovoran za istovar. Ta odredba se može koristiti bez obzira na način transporta, uključujući multimodalni transport.

Najvažnije obaveze prema FCA paritetu za :

- *Prodavca:* da isporuči robu kupcu na naznačeno mesto, da ispuni sve formalnosti oko izvoznog carinjenja i da obezbedi pismeni dokaz da je roba isporučena prevozniku;
- *Kupca:* da odredi prevoznika, da potpiše ugovor o prevozu robe i plati vozarinu.

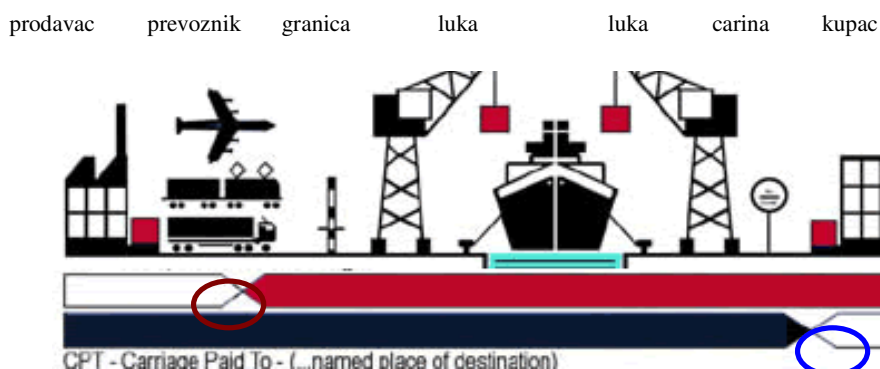
Kritične tačke kod FCA pariteta:

- prevoz organizuje kupac ili prodavac u ime kupca;
- rizik prelazi sa prodavca na kupca kada je roba isporučena prevozniku na naznačenom mestu;
- troškovi prelaze sa prodavca na kupca kada je roba isporučena prevozniku na naznačenom mestu.

CPT-Carriage Paid To

VOZARINA PLAĆENA DO (...ugovoreno mesto opredeljenja) - za sve vidove transporta

“Vozarina plaćena do” znači da prodavac isporučuje robu prevozniku koga je sam odabrao. Troškovi prevoza sa prodavca na kupca u imenovanom mestu odredišta. Rizik prelazi sa prodavca na kupca kada je roba isporučena prevozniku. To znači da kupac snosi sve rizike i sve druge troškove koji nastaju nakon što je roba predata prevozniku. Ovaj termin zahteva da prodavac izvožno ocarini robu.

Slika 24. Tačke prelaza rizika i troškova sa prodavca na kupca po CPT paritetu

Najvažnije obaveze prema CPT paritetu za:

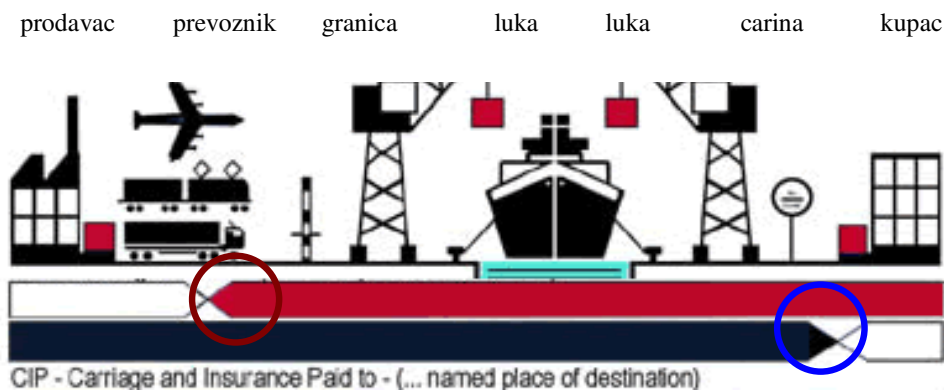
- *Prodavca:* da sklopi ugovor o prevozu robe i plati vozarinu za naznačeno odredišno mesto; da isporuči robu ugovorenom prvom prevozniku; da obavi sve formalnosti za ocarinjenje robe za izvoz; da daje trgovačku fakturu i sve druge potrebne dokaze za prevoz robe na uobičajen način;
- *Kupca:* da prihvati i preuzme isporučenu robu i primi je od prvog prevoznika na određenom mestu, da dobioje kupovnu fakturu, i ako je običaj, transportni dokument.

Kritične tačke kod CPT pariteta:

- prevoz organizuje prodavac;
- rizik prelazi sa prodavca na kupca kad je roba isporučena prevozniku;
- troškovi prelaze sa prodavca na kupca u mestu odredišta; kupac plaća one troškove za koje nije odgovoran prodavac po ugovoru o prevozu.

CIP-Carriage And Insurance

VOZARINA I OSIGURANJE PLAĆENI DO (.. ugovoreno mesto opredeljenja) - za sve vidove transporta

Slika 25. Tačke prelaza rizika i troškova sa prodavca na kupca po CIP paritetu

“Vozarina i osiguranje plaćeni do...” znači da prodavac ispunjava svoju obavezu isporuke do prevoznika kojeg on imenuje, ali prodavac mora dodatno platiti cenu prevoza potrebnog da dopremi robu do naznačenog odredišta. (Slika 5). To znači da kupac snosi sve rizike i sve druge troškove koji nastanu nakon isporuke robe. Međutim, prema CIP terminu, prodavac takođe mora da obezbedi kupcu osiguranje protiv rizika za gubitak ili oštećenja robe tokom prevoza. Prema tome, prodavac zaključuje ugovor o osiguranju i plaća premiju osiguranja.

Kupac mora imati na umu da se prema CIP terminu, od prodavca zahteva da pribavi osiguranje samo s minimalnim pokrićem. Ukoliko kupac želi osiguranje s većim pokrićem, biće potrebno da se o tome jasno dogovori sa prodavcem ili da pribavi vlastito dodatno osiguranje.

Najvažnije obaveze prema CIP paritetu za:

- *Prodavca*: isti uslovi kao i za CPT; da ugovorom obezbedi osiguranje robe tokom njenog prevoza;
- *Kupca*: da prihvati isporučenu robu i da je primi od prvog prevoznika, te da dobije kupovnu fakturu, ugovor o osiguranju.

Kritične tačke kod CIP pariteta:

- prevoz i osiguranje organizuje prodavac;
- rizik prelazi sa prodavca na kupca kad je roba isporučena (prvom) prevozniku;
- troškovi prelaze sa prodavca na kupca u mestu odredišta, kupac plaća one troškove za koje nije odgovoran prodavac po ugovoru o prevozu.

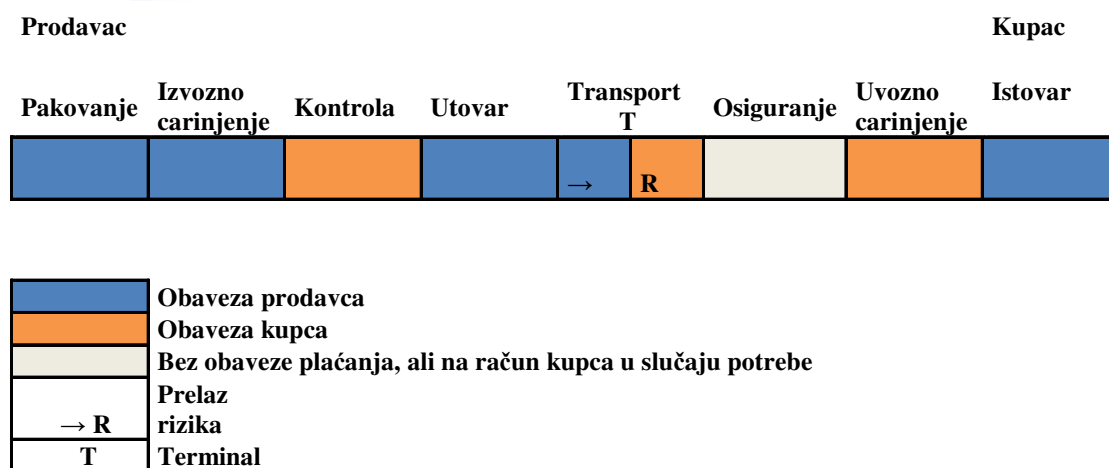
DAT (Delivered at terminal) - Isporučeno na terminalu

Ovo pravilo može da se koristi bez obzira na vid odabranog transporta i može da se koristi tamo gde se koristi više od jednog vida transporta. Isporučeno na terminalu znači da prodavac isporučuje robu čim se, istovarena iz prispelog prevoznog sredstva, stavi na raspolaganje kupcu na imenovanom terminalu u imenovanoj luci ili mestu odredišta. Terminal uključuje svako mesto, bilo da je pokriveno ili ne, kao što su keji, skladište, kontenereski terminal, kao i drumski, železnički ili avio robni terminal. Prodavac snosi sav rizik koji je uključen u dopremu robe do terminala i u istovar robe na terminalu u imenovanoj luci ili mestu odredišta.

Ugovornim stranama se savetuje da definišu što je preciznije moguće terminal i ako je moguće, konkretnu tačku unutar terminala u ugovorenoj luci ili mestu odredišta pošto su rizici do te tačke na teret prodavca. Prodavcu se savetuje da obezbedi ugovor o prevozu koji precizno odgovara ovom izboru.

Pored toga, ukoliko stranke nameravaju da prodavac snosi rizike i troškove uključene u transport i u manipulaciju robom iz terminala do drugog mesta, onda treba koristiti pravila DAP ili DDP.

Pravilo DAT zahteva od prodavca da ocarini robu za izvoz, gde je to propisano. Međutim, prodavac nema obavezu da ocarini robu za uvoz, da plati uvozne dažbine ili da obavi carinske formalnosti. Na slici 26 prikazane su obaveze prodavca i kupca kod klauzule DAT.

Slika 26. Tačka prelaza rizika i troškova sa prodavca na kupca po DAT paritetu

Obaveze prodavca

- **Opšte obaveze prodavca** - Prodavac mora da obezbedi robu i trgovačku fakturu u skladu sa prodajnim ugovorom i bilo koji dokaz o usaglašenosti koji bi se mogao tražiti ugovorom. Svaki dokument koji se navodi može da bude i adekvatan elektronski zapis ili procedura ukoliko je to usaglašeno između ugovornih strana ili ako je uobičajeno;
- **Dozvole, odobrenja, bezbednosne saglasnosti i druge formalnosti** - Tamo gde je primenljivo prodavac mora pre isporuke da obezbedi, na sopstveni rizik i o sopstvenom trošku, izvoznu dozvolu ili drugu zvaničnu saglasnost i da obavi sve carinske formalnosti potrebne za izvoz robe, kao i za njen transport kroz bilo koju zemlju;
- **Ugovori o prevozu i osiguranju** - Prodavac mora da ugovori o sopstvenom trošku prevoz robe do imenovanog terminala u imenovanoj luci ili do mesta odredišta. Ako neki konkretni terminal nije ugovoren ili nije određen praksom, prodavac može da odabere onaj terminal u dogovorenoj luci ili mestu odredišta koji je najsvrsishodniji. Prodavac mora da obezbedi kupcu na njegov zahtev, rizik i trošak (ako ga ima), informacije koje su kupcu potrebne za ugovaranje osiguranja;
- **Isporuka** - Prodavac mora da istovari robu sa prispelog prevoznog sredstva i isporuči je njenim stavljanjem na raspolaganje kupcu u imenovanom terminalu, u luci ili mestu odredišta ugovorenog datuma ili unutar ugovorenog roka;

- **Prelaz rizika** - Prodavac snosi sve rizike od gubitka i oštećenja na robu sve dok ona ne bude isporučena u skladu sa njegovim obavezama, osim kada se radi o gubitku i oštećenju u okolnostima uzrokovanom propuštanjem kupca da dostavi propisano obaveštenje;
- **Raspodela troškova** - Prodavac mora da plati:
 - a) Pored troškova koji rezultiraju iz ugovora o prevozu i sve troškove koji se odnose na robu sve dok ona ne bude isporučena u skladu njegovim obavezama, osim onih koje plaća kupac prema njegovim obavezama i
 - b) Tamo gde je propisano, troškove carinskih formalnosti potrebnih za izvoz, kao i sve dažbine, poreze i druge troškove plative za izvoz, i troškove za njen transport kroz bilo koju zemlju pre isporuke.
- **Obaveštenja kupcu** - Prodavac mora da dostavi kupcu svako potrebno obaveštenje da bi se kupcu omogućilo da preduzme mere koje su uobičajeno potrebne da nesmetano preuzme robu;
- **Dokument o isporuci** - Prodavac mora da dostavi kupcu, o svom trošku, dokument koji omogućava kupcu da preuzme isporuku robe kako je predviđeno njegovim obavezama;
- **Kontrola, pakovanje i obeležavanje** - Prodavac mora da plati troškove onih poslova kontrole (kao što su provera kvaliteta, merenja, vaganja, brojanja) koji su potrebni u svrhu isporuke robe u skladu sa njegovim obavezama, kao i troškove svakog pregleda pre otpreme koji zahtevaju organi zemlje izvoza. Prodavac mora, o sopstvenom trošku, da pakuje robu osim ako se određena vrsta robe transportuje nepakovana. Prodavac mora da pakuje robu na način koji je odgovorajući za njen transport, osim ako kupac nije obavestio prodavca o specifičnim uslovima za pakovanje pre zaključenja prodajnog ugovora. Ambalaža mora da bude na odgovarajući način obeležena;
- **Pomoć u vezi informacija i srodni troškovi** - Prodavac mora, gde je primenljivo, da blagovremeno obezbedi i pruži pomoć u pribavljanju za kupca, a na njegov zahtev, rizik i o njegovom trošku svih dokumenata i informacija uključujući i informacije koje se odnose na bezbednost, koje su kupcu potrebne za uvoz robe i/ili za njen transport do krajnjeg odredišta. Prodavac mora da nadoknadi kupcu sve troškove i izdatke koje kupac ima u obezbeđivanju ili pružanju pomoći oko pribavljanja dokumentacije i informacija u skladu sa njegovim obavezama.

Obaveze kupca

- **Opšte obaveze kupca** - Kupac mora da plati cenu robe kako je predviđeno prodajnim ugovorom. Svaki dokument koji je naveden može biti i adekvatan elektronski zapis ili procedura ukoliko je to usaglašeno između ugovornih strana ili ako je uobičajeno;
- **Dozvole, odobrenja, bezbednosne saglasnosti i druge formalnosti** - Tamo gde je propisano, na kupcu je da pribavi, na svoj rizik i o svom trošku, uvoznu dozvolu ili drugo zvanično odobrenje i da obavi carinske formalnosti potrebne za uvoz robe;
- **Ugovori o prevozu i osiguranju** - Kupac nema obavezu prema prodavcu da zaključi ugovor o prevozu. Kupac nema obavezu prema prodavcu da zaključi ugovor o osiguranju. Međutim, kupac mora da obezbedi za prodavca, na zahtev potrebne informacije za osiguranje;
- **Preuzimanje isporuke** - Kupac mora da preuzme isporuku robe kada je ona izvršena u skladu sa obavezama prodavca;

- **Prelaz rizika** - Kupac snosi sve rizike od gubitka ili oštećenja na robi od trenutka kada se roba isporuči u skladu sa obavezama prodavca ukoliko:
 - a) Kupac ne ispuni svoje obaveze u smislu pribavljanja potrebnih dozvola i odobrenja potrebnih za uvoz robe, on tada snosi sve rizike koji rezultiraju iz gubitka ili oštećenja na robi ili
 - b) Kupac ne dostavi potrebno obaveštenje, tada on snosi sve rizike od gubitka ili oštećenja na robi od ugovorenog datuma ili datuma isteka ugovorenog roka za isporuku, pod uslovom da je roba jasno identifikovana kao ugovorna roba.
- **Podela troškova** - Kupac mora da plati:
 - a) Sve troškove koji se odnose na robu od trenutka njene isporuke u skladu sa obavezama prodavca;
 - b) Sve dodatne troškove koje prodavac ima ukoliko kupac ne izvrši svoje obaveze pribavljanja potrebnih dozvola i saglasnosti za uvoz, ili ne dostavi potrebno obaveštenje za preuzimanje isporuke, pod uslovom da je roba jasno identifikovana kao ugovorna roba i
 - c) Tamo gde je propisano, sve troškove carinskih formalnosti, kao i sve dažbine, poreze i druge izdatke koji se plaćaju na uvoz robe.
- **Obaveštenje prodavcu** - Kupac mora, kad god ima pravo da određuje vreme unutar ugovorenog roka i/ili tačku za preuzimanje isporuke unutar imenovanog terminala, da dostavi prodavcu dovoljno detaljno obaveštenje o tome;
- **Dokaz o isporuci** - Kupac mora da prihvati dokument o isporuci koji se dostavlja kako je predviđeno u obavezama prodavca;
- **Kontrola robe** - Kupac mora da plati troškove svakog obaveznog pregleda pre otpreme, osim kada je ovakav pregled propisan od nadležnih organa zemlje izvoza;
- **Pomoć u vezi informacija i srodni troškovi** - Kupac mora blagovremeno da obavesti prodavca o svim zahtevima u vezi bezbednosnih informacija tako da prodavac može da ispuni ono što je predviđeno njegovim obavezama. Kupac mora da nadoknadi prodavcu sve troškove i izdatke koje ima prodavac u vezi sa obezbeđivanjem i pružanjem pomoći oko pribavljanja dokumenata i informacija kako je predviđeno njegovim obavezama. Kupac mora, tamo gde je primenljivo, da blagovremeno obezbedi ili pruži pomoć oko pribavljanja za prodavca, a na zahtev prodavca, na njegov rizik i o njegovom trošku, svih dokumenata i informacija, uključujući informacije koje se odnose na bezbednost, a koje su prodavcu potrebne za transport i izvoz robe kao i za njen transport kroz bilo koju zemlju.

DAP (Delivered at place) - Isporučeno u mestu

Ovo pravilo može da se koristi bez obzira na vid odabranog transporta i može da se koristi tamo gde se koristi više od jednog vida transporta.

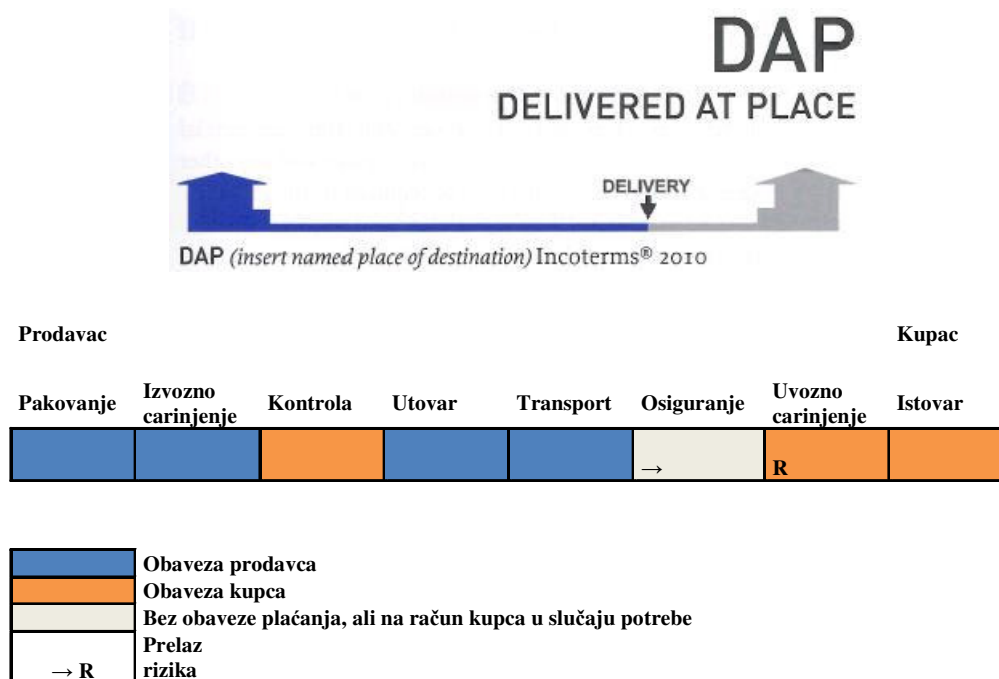
Isporučeno u mestu znači da prodavac vrši isporuku kada je roba stavljena na raspolaganje kupcu na prispelom prevoznom sredstvu spremna za istovar (neistovarena) u imenovanom mestu odredišta. Prodavac snosi sve rizike uključene u dopremu robe do navedenog mesta.

Strankama se savetuje da definišu što je jasnije moguće tačku unutar ugovorenog mesta odredišta, jer rizici do te tačke padaju na teret prodavca. Prodavcu se savetuje da obezbedi ugovore o prevozu koji precizno odgovaraju ovom izboru. Ukoliko prodavac bude imao troškove po osnovu njegovog ugovora o prevozu koji se odnose na istovar u mestu odredišta, prodavac

nema pravo da naplati te troškove od kupca osim ako nije drugačije ugovoreno između ugovornih strana.

Pravilo DAT zahteva od prodavca da ocarini robu za izvoz, gde je to propisano. Međutim, prodavac nema obavezu da ocarini robu za uvoz, da plati uvozne dažbine ili da obavi carinske formalnosti. Ukoliko ugovorne strane žele da prodavac ocarini robu za uvoz, da plati uvozne dažbine i da obavi carinske formalnosti, treba da se koristi pravilo DDP.

Na slici 27 prikazane su obaveze prodavca i kupca kod klauzule DAP.

Slika 27. Tačka prelaza rizika i troškova sa prodavca na kupca po DAP paritetu

Obaveze prodavca

- **Opšte obaveze prodavca** - Prodavac mora da obezbedi robu i trgovačku fakturu u skladu sa prodajnim ugovorom i bilo koji dokaz o usaglašenosti koji bi se mogao tražiti ugovorom. Svaki dokument koji se navodi može da bude i adekvatan elektronski zapis ili procedura ukoliko je to usaglašeno između ugovornih strana ili ako je uobičajeno;
- **Dozvole, odobrenja, bezbednosne saglasnosti i druge formalnosti** - Tamo gde je propisano prodavac mora pre isporuke da obezbedi, na sopstveni rizik i o sopstvenom trošku, izveznu dozvolu ili drugu zvaničnu saglasnost i da obavi sve carinske formalnosti potrebne za izvoz robe, kao i za njen transport kroz bilo koju zemlju;
- **Ugovori o prevozu i osiguranju** - Prodavac mora da ugovori o sopstvenom trošku prevoz robe do imenovanog mesta odredišta ili do ugovorene tačke, ako postoji u imenovanom mestu odredišta. Ako konkretna tačka nije ugovorena ili nije određena praksom, prodavac može da odabere tačku u imenovanom mestu odredišta koja je najsvrsishodnija. Prodavac nema obavezu prema kupcu da ugovara osiguranje. Međutim, prodavac mora da dostavi

- kupcu, na njegov zahtev, rizik i o njegovom trošku (ako ih ima),informacije koje su kupcu potrebne za ugovaranje osiguranja;
- **Isporuka** - Prodavac mora da isporuči robu njenim stavljanjem na raspolaganje kupcu na prispelom prevoznom sredstvu, spremnu za istovar (neistovarenu) u ugovorenoj tački, ako postoji, u imenovanom mestu odredišta, ugovorenog datuma ili unutar ugovorenog roka;
 - **Prelaz rizika** - Prodavac snosi sve rizike od gubitka i oštećenja na robu sve dok ona ne bude isporučena u skladu sa njegovim obavezama, osim kada se radi o gubitku i oštećenju u okolnostima uzrokovanom propuštanjem kupca da dostavi propisano obaveštenje;
 - **Raspodela troškova** - Prodavac mora da plati:
 - a) Pored troškova koji rezultiraju iz ugovora o prevozu i sve troškove koji se odnose na robu sve dok ona ne bude isporučena u skladu sa njegovim obavezama, osim onih koje plaća kupac prema svojim obavezama i
 - b) Sve troškove za istovar u mestu odredišta koji su bili na račun prodavca po osnovu ugovora o prevozu i
 - c) Tamo gde je propisano, troškove carinskih formalnosti potrebnih za izvoz, kao i sve dažbine, poreze i druge troškove plative za izvoz, i troškove za njen transport kroz bilo koju zemlju pre isporuke.
 - **Obaveštenja kupcu** - Prodavac mora da dostavi kupcu svako potrebno obaveštenje da bi se kupcu omogućilo da preduzme mere koje su uobičajeno potrebne da nesmetano preuzme robu;
 - **Dokument o isporuci** - Prodavac mora da dostavi kupcu, o svom trošku, dokument koji omogućava kupcu da preuzme isporuku robe kako je predviđeno njegovim obavezama;
 - **Kontrola, pakovanje i obeležavanje** - Prodavac mora da plati troškove onih poslova kontrole (kao što su provera kvaliteta, merenja, vaganja, brojanja) koji su potrebni u svrhu isporuke robe u skladu sa njegovim obavezama, kao i troškove svakog pregleda pre otpreme koji zahtevaju organi zemlje izvoza. Prodavac mora, o sopstvenom trošku, da pakuje robu osim ako se određena vrsta robe transportuje nepakovana. Prodavac mora da pakuje robu na način koji je odgovorajući za njen transport, osim ako kupac nije obavestio prodavca o specifičnim uslovima za pakovanje pre zaključenja prodajnog ugovora. Ambalaža mora da bude na odgovorajući način obeležena;
 - **Pomoć u vezi informacija i srodni troškovi** - Prodavac mora, gde je primenljivo, da blagovremeno obezbedi i pruži pomoć u pribavljanju za kupca, a na njegov zahtev, rizik i o njegovom trošku svih dokumenata i informacija uključujući i informacije koje se odnose na bezbednost, koje su kupcu potrebne za uvoz robe i/ili za njen transport do krajnjeg odredišta. Prodavac mora da nadoknadi kupcu sve troškove i izdatke koje kupac ima u obezbeđivanju ili pružanju pomoći oko pribavljanja dokumentacije i informacija u skladu sa njegovim obavezama.

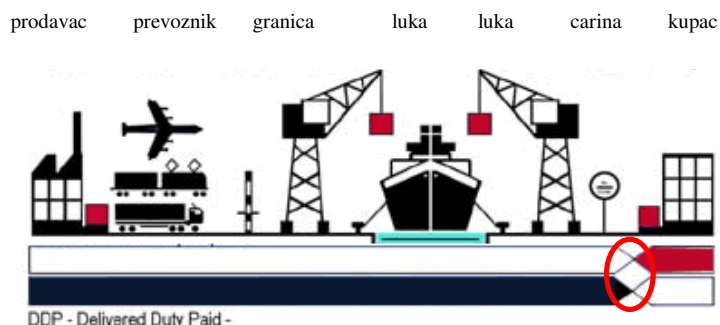
Obaveze kupca

- **Opšte obaveze kupca** - Kupac mora da plati cenu robe kako je predviđeno prodajnim ugovorom. Svaki dokument koji je naveden može biti i adekvatan elektronski zapis ili procedura ukoliko je to usaglašeno između ugovornih strana ili ako je uobičajeno;

- **Dozvole, odobrenja, bezbednosne saglasnosti i druge formalnosti** - Tamo gde je propisano, na kupcu je da pribavi, na svoj rizik i o svom trošku, uveznu dozvolu ili drugo zvanično odobrenje i da obavi carinske formalnosti potrebne za uvoz robe;
- **Ugovori o prevozu i osiguranju** - Kupac nema obavezu prema prodavcu da zaključi ugovor o prevozu. Kupac nema obavezu prema prodavcu da zaključi ugovor o osiguranju. Međutim, kupac mora da obezbedi za prodavca, na zahtev potrebne informacije za ugovaranje osiguranja;
- **Preuzimanje isporuke** - Kupac mora da preuzme isporuku robe kada je ona izvršena u skladu sa obavezama prodavca;
- **Prelaz rizika** - Kupac snosi sve rizike od gubitka ili oštećenja na robi od trenutka kada se roba isporuči u skladu sa obavezama prodavca ukoliko:
 - a) Kupac ne ispuní svoje obaveze u smislu pribavljanja potrebnih dozvola i odobrenja potrebnih za uvoz robe, on tada snosi sve rizike koji rezultiraju iz gubitka ili oštećenja na robi ili
 - b) Kupac ne dostavi potrebno obaveštenje, tada on snosi sve rizike od gubitka ili oštećenja na robi od ugovorenog datuma ili datuma isteka ugovorenog roka za isporuku, pod uslovom da je roba jasno identifikovana kao ugovorna roba.
- **Raspodela troškova** - Kupac mora da plati:
 - a) Sve troškove koji se odnose na robu od trenutka njene isporuke u skladu sa obavezama prodavca;
 - b) Sve troškove istovara potrebne da bi se isporuka robe preuzela sa prispelog prevoznog sredstva u imenovano mesto odredišta, osim ako ovi troškovi nisu bili na teret prodavca po osnovu ugovora o prevozu;
 - c) Sve dodatne troškove koje prodavac ima ukoliko kupac ne izvrši svoje obaveze pribavljanja potrebnih dozvola i saglasnosti za uvoz, ili ne dostavi potrebno obaveštenje za preuzimanje isporuke, pod uslovom da je roba jasno identifikovana kao ugovorna roba i
 - d) Tamo gde je propisano, sve troškove carinskih formalnosti, kao i sve dažbine, poreze i druge izdatke koji se plaćaju na uvoz robe.
- **Obaveštenje prodavcu** - Kupac mora, kada ima pravo da određuje vreme unutar ugovorenog roka i/ili tačku za preuzimanje isporuke unutar imenovanog mesta odredišta, da dostavi prodavcu dovoljno detaljno obaveštenje o tome;
- **Dokaz o isporuci** - Kupac mora da prihvati dokument o isporuci koji se dostavlja kako je predviđeno u obavezama prodavca;
- **Kontrola robe** - Kupac mora da plati troškove svakog obaveznog pregleda pre otpreme, osim kada je ovakav pregled propisan od nadležnih organa zemlje izvoz;
- **Pomoć u vezi informacija i srodni troškovi** - Kupac mora blagovremeno da obavesti prodavca o svim zahtevima u vezi bezbednosnih informacija tako da prodavac može da ispuní ono što je predviđeno njegovim obavezama. Kupac mora da nadoknadi prodavcu sve troškove i izdatke koje ima prodavac u vezi sa obezbeđivanjem i pružanjem pomoći oko pribavljanja dokumenata i informacija kako je predviđeno njegovim obavezama. Kupac mora, tamo gde je primenljivo, da blagovremeno obezbedi ili pruži pomoć oko pribavljanja za prodavca, a na zahtev prodavca, na njegov rizik i o njegovom trošku, svih dokumenata i informacija, uključujući informacije koje se odnose na bezbednost, a koje su prodavcu potrebne za transport i izvoz robe kao i za njen transport kroz bilo koju zemlju.

DDP - Delivered Duty Paid

ISPORUČENO OCARINJENO (...isporučeno ocarinjeno) - za sve vidove transporta

Slika 28. Tačke prelaza rizika i troškova sa prodavca na kupca po DDP paritetu

“Isporučeno ocarinjeno” znači da prodavac isporučuje robu kupcu uvozno ocarinjenu, neistovarenu sa prevoznog sredstva, na imenovanom mestu odredišta (Slika 28). Prodavac snosi sve troškove i rizike koji nastaju dopremom robe, uključujući “dažbine” za uvoz u zemlju odredišta. DDP predstavlja maksimalne obaveze prodavca. Ovaj termin se koristi ako prodavac može direktno ili indirektno da pribavi uvoznu dozvolu.

Paritet se koristi bez obzira na vrstu prevoza, ali kada je mesto isporuke u luci odredišta, brod ili obala bolje je koristiti DES ili DEQ paritete.

Najvažnije obaveze prema DDP paritetu za:

- *Prodavca:* da isporuči robu kupcu, neistovarenu u naznačenom odredišnom mestu; podmiriti sve carinske “dažbine”; dati sva dokumenta koja će omogućiti kupcu da preuzme robu na određenom mestu;
- *Kupca:* da prihvati i preuzme neistovarenu robu u naznačenom odredišnom mestu.

Kritične tačke kod DDP pariteta:

- Prevoz organizuje i plaća prodavac;
- Rizik prelazi sa prodavca na kupca kad je roba stavljena na raspolaganje kupcu;
- Troškovi prelaze sa prodavca na kupca kada je roba stavljena na raspolaganje kupcu.

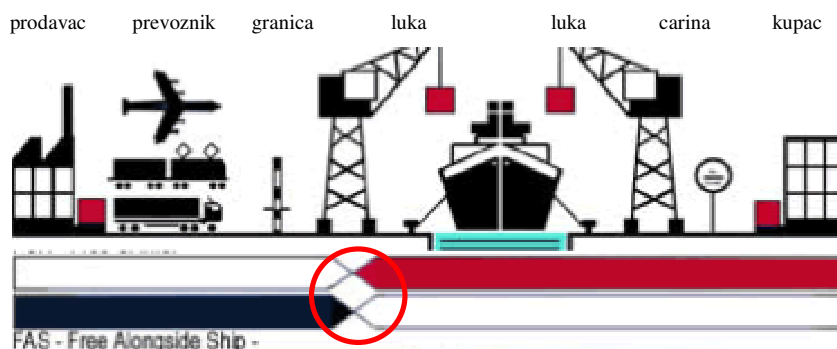
PRAVILA ZA REČNI I POMORSKI TRANSPORT

FAS - Free Alongside Ship

FRANKO UZ BOK BRODA (...ugovorena otpremna luka) - samo za pomorski i rečni transport

“Franko uz bok broda” znači da prodavac ispunjava svoju obavezu isporuke kada robu postavi uz bok broda u imenovanoj luci otpreme. To znači da kupac od tog trenutka snosi sve troškove i rizike od gubitka ili oštećenja.

Termin FAS traži da prodavac ocarini robu za izvoz. Međutim ako ugovorene strane žele da kupac i izvezno ocarini robu, to treba jasno istaći u ugovoru o prodaji robe. Prodavac je dužan da dobavi određena dokumenta vezana za robu ukoliko ih kupac zahteva, ali na trošak i rizik kupčev (Slika 29).

Slika 29. Tačke prelaza rizika i troškova sa prodavca na kupca po FAS paritetu

Najvažnije obaveze prema FAS paritetu za :

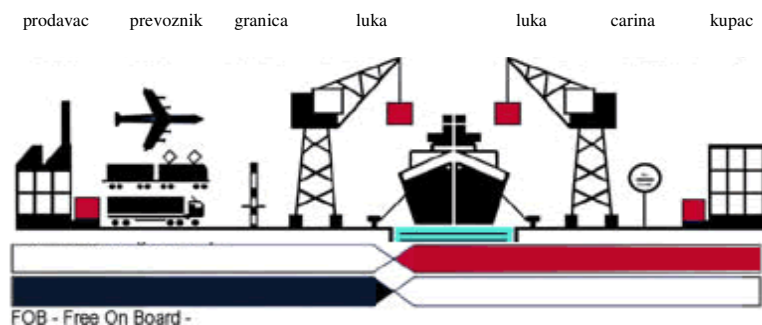
- *Prodavca:* da isporuči i dopremi robu uz bok broda u naznačenoj otpremnoj luci prema običajima te pomorske luke, da napravi potvrdu (o sopstvenom trošku) o otpremljenoj robi, da ispunji sve carinske formalnosti pri izvozu robe;
- *Kupca:* da odredi prevoznika (pomorsku kompaniju), da potpiše ugovor o prevozu robe i plati vozarinu; da snosi sve rizike kada mu je isporučena roba.

Kritične tačke kod FAS pariteta:

- prevoz organizuje kupac;
- rizik prelazi sa prodavca na kupca kada je roba isporučena uz bok broda;
- troškovi prelaze sa prodavca na kupca kada je roba isporučena uz bok broda.

FOB - Free On Board

FRANKO BROD (...ugovorena otpremna luka) - samo za pomorski i rečni transport

Slika 30.
Tačke prelaza
rizika i

troškova sa prodavca na kupca po FOB paritetu

”Franko brod” znači da prodavac ispunjava svoju obavezu isporuke kada isporuči robu na brod. To znači da kupac mora da snosi sve troškove i rizik od gubitka ili oštećenja robe od te tačke. FOB paritet zahteva da prodavac obavi izvezno carinjenje robe. U uvodu FOB termina istaknuto je važno upozorenje u kojem se ističe da taj termin ne bi trebalo da se koristi ako strane ne nameravaju da isporuče robu preko ograde broda.

Najvažnije obaveze prema FOB paritetu za:

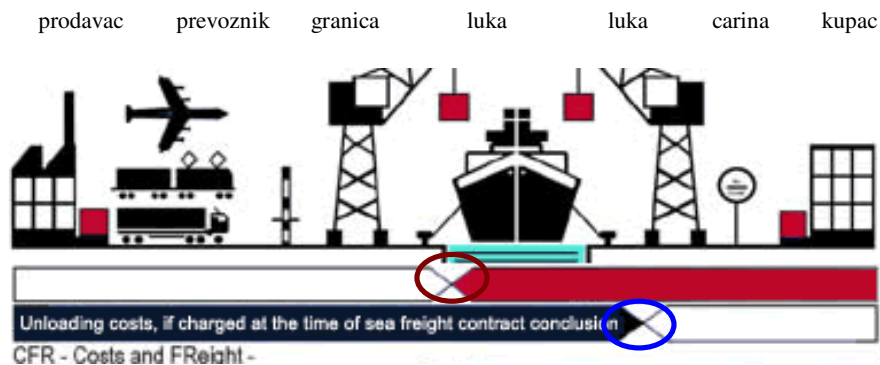
- *Prodavca:* da isporuči robu sa prelaskom preko palube broda, u naznačenoj otpremnoj luci i po običajima te pomorske luke; da obavi sve formalnosti oko ocarinjenja robe za izvoz; da podnese dokaz o otpremljenoj robi naznačenom prevozniku; da plati sve troškove utovara robe na uobičajen način pod uslovom da ti troškovi nisu uračunati u vozarinu;
- *Kupca:* da odredi prevoznika (pomorsku kompaniju); da potpiše ugovor o prevozu robe i da plati vozarinu; da plati sve troškove istovara, pod uslovom da nisu uračunati u vozarinu.

Kritične tačke kod FOB pariteta:

- prevoz organizuje kupac;
- rizik prelazi sa prodavca na kupca kad se roba nađe na brodu;
- troškovi prelaze sa prodavca na kupca kad se roba nađe na brodu.

CFR - Cost and FReight

TROŠAK I VOZARINA (...ugovorena odredišna luka) - samo za pomoski i rečni transport.

Slika 31. Tačke prelaza rizika i troškova sa prodavca na kupca po CFR paritetu

Prodavac isporučuje robu preko ograde broda u naznačenoj otpremnoj luci (tj. prodavac ispunjava svoju obavezu isporuke kada roba pređe ogradu broda u luci otpreme).

Prodavac mora da snosi troškove i vozarinu potrebnu da robu dopremi u imenovanu luku odredišta, ali rizik od gubitka ili oštećenja robe kao i svi dodatni troškovi koji nastaju nakon što je roba isporučena, prelaze sa prodavca na kupca.

Najvažnije obaveze prema CFR paritetu za:

- *Prodavca:* da isporuči robu na brod, u naznačenoj otpremnoj luci i po običajima te pomorske luke; da obavi sve formalnosti oko ocarinjenja robe za izvoz; da sklopi ugovor o prevozu robe o vlastitom trošku; da podnese dokaz o otpremljenoj robi naznačenom prevozniku; da plati sve troškove utovara robe na uobičajen način pod uslovom da ti troškovi nisu uračunati u vozarinu;
- *Kupca:* da preuzme isporučenu robu i primi je od prevoznika, u skladu sa odredbom u naznačenoj odredišnoj luci i da plati predviđenu cenu; da plati sve troškove istovara, pod uslovom da nisu uračunati u vozarinu.

Kritične tačke kod CFR pariteta:

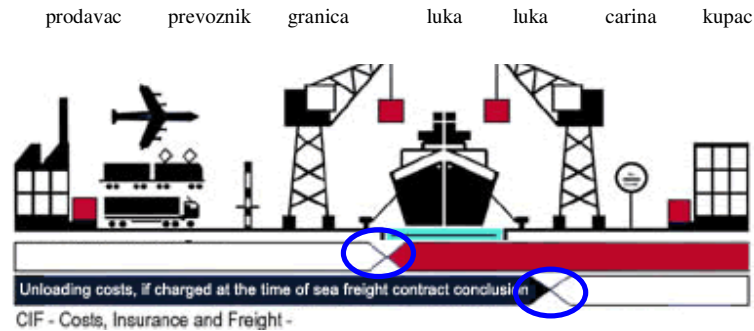
- prevoz organizuje prodavac;
- rizik prelazi sa prodavca na kupca kada se roba nađe na brodu;
- troškovi prelaze sa prodavca na kupca u odredišnoj luci; kupac plaća one troškove za koje nije odgovoran prodavac po ugovoru o prevozu.

CIF - Cost, Insurance and Freight

TROŠAK, OSIGURANJE I VOZARINA (...ugovorena odredišna luka) - za pomorski i rečni transport

“Trošak, osiguranje i vozarina” znači da je prodavac isporučio robu kada se roba našla na brodu u luci otpreme (Slika 32). Prodavac mora da plati troškove i vozarinu dopreme robe u imenovanu odredišnu luku, ali rizik od gubitka ili oštećenja robe, kao i drugi dodatni troškovi, koji mogu

nastati nakon isporuke robe, prenose se s prodavca na kupca kada roba pređe ogradu broda u otpremnoj luci. Međutim, po CIF paritetu prodavac mora takođe ugovoriti i platiti pomorsko osiguranje koje pokriva rizik od gubitka ili oštećenja robe u toku prevoza.

Slika 32. Tačke prelaza rizika i troškova sa prodavca na kupca po CIF paritetu

Prema tome, prodavac ugovara osiguranje i plaća premiju osiguranja. Kupac mora imati na umu da se, prema CIF terminu, od prodavca zahteva da obezbedi osiguranje samo s minimalnim pokrićem. Ukoliko kupac želi da se zaštiti većim pokrićem, on se mora ili izričito dogovoriti o tome sa prodavcem ili sam zaključiti vlastito dodatno osiguranje.

Najvažnije obaveze prema CIF paritetu za:

- *Prodavca:* isti uslovi kao i za CFR paritet isporuke; da obezbedi ugovorom pomorsko osiguranje robe tokom njenog prevoza;
- *Kupca:* isti uslovi kao i za CFR; da preuzme isporučenu robu kada mu je priložen dokaz o plaćenom pomorskom osiguranju robe.

Kritične tačke kod CIF pariteta:

- prevoz i osiguranje organizuje prodavac;
- rizik prelazi sa prodavca na kupca kada se roba nađe na brodu u luci otpreme;
- troškovi prelaze sa prodavca na kupca u odredišnoj luci; kupac plaća one troškove za koje nije odgovoran prodavac po ugovoru o prevozu.

3.5. OBAVEZE PRODAVCA I KUPCA

Kod svakog pariteta isporuke robe posebno su određene **obaveze prodavca (označene od A1 do A10)**, a posebno **obaveze kupca (označene od B1 do B10)**. Ako se prodavac i kupac robe pri zaključivanju prodajnog ugovora pozovu na jedan od pariteta isporuke iz Incoterms-a, izbeći će sve nesporazume u pogledu prava i obaveza prodavca, odnosno kupca robe.

Obaveze prodavca:

- A1.** Isporučka robe u skladu sa ugovorom
- A2.** Dozvole, odobrenja i formalnosti

Obaveze kupca:

- B1.** Plaćanje cene
- B2.** Dozvole, odobrenja i formalnosti

A3. Ugovori o prevozu i osiguranju

A4. Isporuka

A5. Prelaz rizika

A6. Podela troškova

A7. Obaveštenje kupca

A8. Dokaz o isporuci, transportnim dokumentima

A9. Kontrola – ambalaža, obeležavanje

A10. Ostale obaveze

B3. Ugovori o prevozu i osiguranju

B4. Preuzimanje robe

B5. Prelaz rizika

B6. Podela troškova

B7. Obaveštenje prodavca

B8. Dokaz o isporuci

B9. Kontrola robe

B10. Ostale obaveze